

FRÅN SKOGARNA NORR OM KRISTINEHAMN.

AV KARL GUSTAV ERIXON.

De skogs- och mossmarker som utbreder sig norr om staden erinrar i mångt och mycket om norrlandsnaturen. För några årtionden sedan var kanske intrycket av Norrland ännu starkare än nu — markerna var då helt skogklädda, och de skogsvägar som nu genomkorsar området var då inte anlagda. En smal körväg ledde från Niklasdamm till Grytingsskogen, men i övrigt var besökaren hänvisad till de stigar som fanns. En sådan gick till Tyskas och en annan ledde från Viggetorp till Trehörningen.

Dessa rader avser att skildra några iakttagelser jag gjort under vandringar i trakten — dels från slutet av 30-talet fram till 1950 och — dels från början av 1960 till 1974. Området besöks ganska sällan av fågelintresserade personer — de vassrika vänervikarna blir oftast målet för exkursionerna. Naturligtvis är fågeltillgången och artrikedomen större vid t. ex. Kilsviken, men intressanta observationer kan göras även i "ödemarkerna" norr om staden.

De vidsträckta kalhyggen som möter den nutida besökaren har säkerligen varit en av orsakerna till att fågellivet förändrats jämfört med 1930- och 40-talen. Då var det inte alls ovanligt att stöta upp några tjädrar utefter stigarna, men numera hör detta till undantagen. Fortfarande finns orrspele på några mossar, men de tidigare lekarna med 20—30 tuppar som "uppträdande" hör till en förgången tid. Å andra sidan kan man numera träffa på arter som tidigare inte fanns här. Exempel på sådana är korp och tretåig hackspett. Att korpen häckar i trakten konstaterades härom året. Däremot finns, såvitt jag vet, inget bofynd av tretåingen. Denna art har jag dock sett på flera ställen inom området både under häckningstid och annars. Korpen är ju en vacker fågel och jag har åtskilliga gånger haft turen att få se de stora, svartglänsande fåglarna med den väldiga "huggaren". Under soliga senvinterdagar kan man få höra deras klangfulla parningslåten — ibland även deras vanligare "korr"-rop. Korpen ansågs redan i den grå forntiden vara en klok fågel — som bekant hade Oden korparna Hugin och Munin som rådgivare.

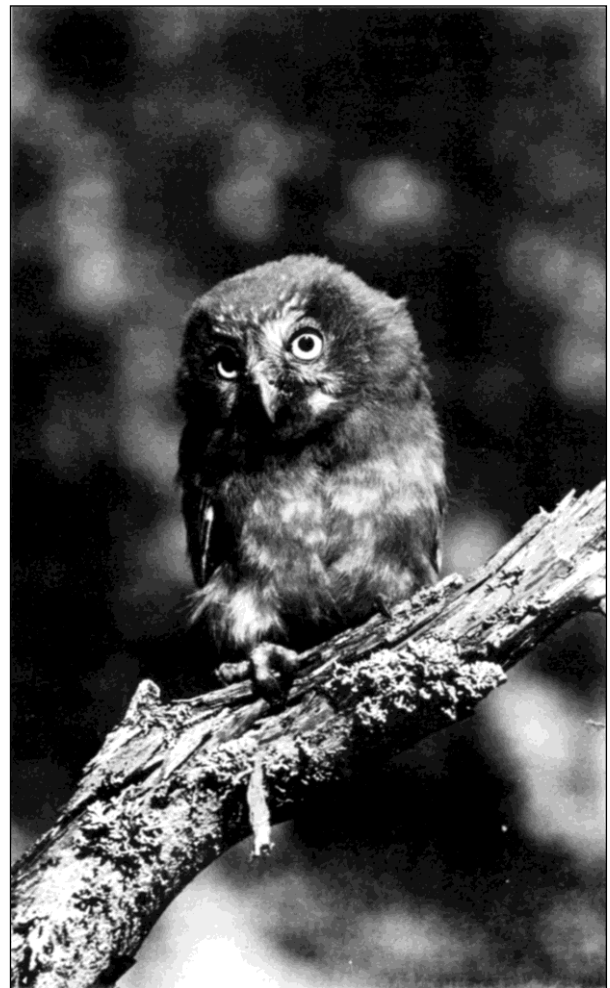

Bäverhydda vid Grytingskogen. Foto: Gunnar Karlsson.

Åren 1940—1948 häckade ett par smålommar på exakt samma tuva i ett s.k. "domkällfly" på mossen S Grytingen. Man kunde från mosskanten följa deras förhävanden i kikare. Intressant var att se när ungarna matades med småfisk från den närbelägna sjön. På

samma mosse fanns även ett par ljunpipare av den nordliga rasen, grönbenor spelade och ibland kom tranor på besök. Ljunpipare finns f.ö. på flera av mossarna, och deras vemodiga locklåte ger ett intryck av ödslighet. Storspoven är betydligt fåtaligare nu för tiden, men finns ännu på t. ex. Tyskmossen. Här hade jag turen att en höstdag träffa på en flock om minst 100 storspovar, som rastade under sin flyttning mot Södern.

Mossarna brukar även hysa några enkelbeckasiner, och deras släkting dvärgbeckasinen har jag träffat på under höststräcket, dels på ett hygge vid Mörktjärnen och dels på en åker vid Grytingsskogen — en något oväntad lokal för denna art. Fågeln vid Grytingsskogen betedde sig f.ö. rätt lustigt: den flög ibland flera meter med ryggsidan neråt!

Pärluggleunge.

Foto: Lage Carlsson.

Under inventering av fiskgusebeståndet i trakten träffade jag 1971 på ett tranbo, som låg praktiskt taget mitt i en bäck. Jag hade tidigare lagt märke till att tranor höll till i området, och det var därför ingen överraskning, när tranan plötsligt reste sig från de två äggen, då jag kom fram bakom ett stort stenblock i mosskanten. Tranan gick sakta bort i en framåtlutad ställning och lät höra "väsande" varningslåten. Troligen misslyckades dock denna häckning genom att skogsavverkning påbörjades några dagar senare endast 400—500 meter från boet. Ännu i början av augusti låg ett av äggen kvar i boet, men någon trana syntes inte till.

Sedan några år tillbaka har bävern etablerat sig inom området. Den flitige gnagaren har förvandlat naturen med sitt dammbygge och sina avverkningsplatser. Där dammen nu finns har uppstått en sjö av en endast meterbred bäck, och träden har dött av det förändrade vattendjupet. En vinterdag fanns här en strömstare vid dammen samtidigt som en tretåig hackspett arbetade i en död björk ute i "sjön". Våren 1973 häckade ett par stjärtmesar i en likaledes död björk nära dammen, och man kunde på närhåll studera deras arbete med sitt vackra bo i en grenklyka.

Våren 1968 träffade jag på en kull om fyra nyss utflugna ungar tillsammans med två vuxna gråsiskor. Detta tyder på att arten häckat i trakten — föräldrarna matade ungarna vid flera tillfällen. Något bo fann jag dock ej, och detsamma gäller bergfinken, som denna vår hördes sjunga på flera ställen. Även varnande bergfinkar observerades i ovanlig omfattning — någon mil söder om staden fann jag ett bo av denna art. Även här varnade bergfinkarna, men det typiska boet, fodrat med vita fjädrar, var tomt.

Den tidigare nämnda fiskgjuseinventeringen resulterade i att fem bebodda bon kunde prickas in på kartan inom en triangel Niklasdamm—Viggetorp—Älgsjön. Även om häckningen misslyckades i ett av dessa — jag fann skalrester under boträdet vid det senaste besöket — måste beståndet av arten anses ganska gott i området. Av övriga rovfåglar har jag sett ormvråk, duvhök och sparvhök under häckningstid. En våriakttagelse av stenfalk — troligen genomflyttare — kanske också kan nämnas.

En biltur med uppehåll på lämpliga ställen kan en vårvinternatt ge en antydning om att ugglebeståndet är tämligen rikligt. Flera pärlugglor, en och annan kattuggla och kanske någon hornuggla brukar ropa här. Även sparvuggla är iakttagen.

Försommaren 1975 fann Lars-Peter Jansson en kull varfågelungar i en mosskant i dessa trakter, vilket antyder att häckningsplatsen fanns i närheten. Från andra ornitologer har åsikten framförts, att varfågeln som en följd av den tilltagande kalhuggningen håller på att utvidga sitt häckningsområde söderut. Arten har ju annars en nordlig utbredning i vårt land.

Som framgår av dessa rader kan ovanliga fågeliakttagelser göras i dessa skogsområden, som vid ett ytligt betraktande verkar tämligen ointressanta.